

ปัจจัยกำหนดการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ: การวิเคราะห์ในระดับ สถานประกอบการในภาคอุตสาหกรรมไทย

The Determinants of Outward Foreign Direct Investment: A Firm-level Analysis of Manufacturing in Thailand

บทสรุปผู้บริหาร

งานวิจัยนี้ศึกษาถึงลักษณะการออกไปลงทุนโดยตรงยังต่างประเทศของบริษัทในภาคอุตสาหกรรมไทย คุณลักษณะของบริษัทที่ออกไปลงทุนโดยตรงยังต่างประเทศ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการออกไปลงทุนโดยตรงยังต่างประเทศ โดยได้ใช้ข้อมูลitudinal ของสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ กระทรวงอุตสาหกรรม ที่ได้ทำการสำรวจบริษัทต่างๆ ในปีพ.ศ.2547 และ 2550 ครอบคลุมบริษัทจำนวน 1,255 และ 1,043 แห่งตามลำดับ ใน 7 ภูมิภาคทั่วประเทศ และใน 9 ภาคอุตสาหกรรมในประเทศไทย ได้แก่ อาหารแปรรูป สิ่งทอ เสื้อผ้าสำเร็จรูป ชิ้นส่วนยานยนต์ ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องใช้ไฟฟ้า ยางและพลาสติก เฟอร์นิเจอร์และงานไม้ และเครื่องจักรและเครื่องมือ แม้งานศึกษานี้จะมีข้อจำกัดในเรื่องข้อมูลที่ครอบคลุมเพียงบริษัทในภาคอุตสาหกรรม ไม่รวมภาคเกษตรกรรมและภาคบริการ แต่งานศึกษานี้ถือเป็นงานศึกษาแรกที่ใช้กลุ่มตัวอย่างในระดับบริษัทที่มีขนาดใหญ่ ครอบคลุมบริษัททั้งขนาดใหญ่และเล็ก ทั้งที่ออกและไม่ออกไปลงทุนยังต่างประเทศ

ผลการศึกษา พบว่า มีบริษัทที่ออกไปลงทุนโดยตรงยังต่างประเทศจำนวน 62 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 2.7 และบริษัทที่ออกไปลงทุนโดยตรงยังประเทศนี้ ออกไปลงทุนในอุตสาหกรรมที่หลากหลายไม่กระจุกตัวสอดคล้องกับผลการศึกษาอื่นๆ โดยมีบริษัทที่ออกไปลงทุนในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในสัดส่วนสูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ 23 และต่ำที่สุดคือ เฟอร์นิเจอร์ ร้อยละ 3 นอกจากนี้ ยังพบว่า บริษัทที่มีการลงทุนโดยตรงยังต่างประเทศจำนวน 62 แห่งนี้ ประกอบด้วย บริษัททั้งขนาดเล็ก เริ่มตั้งแต่ 26 คน ไปจนถึงบริษัทขนาดกลางที่มีพนักงานจำนวนน้อยกว่า 500 คน และบริษัทขนาดใหญ่ที่มีจำนวนพนักงานสูงที่สุด 5,180 คน สำหรับสัดส่วนการลงทุนโดยตรงยังต่างประเทศต่อการลงทุนทั้งหมดของบริษัทที่ลงทุนในต่างประเทศในแต่ละอุตสาหกรรม พบว่า โดยเฉลี่ยจะมีสัดส่วนร้อยละ 33.8 ของการลงทุนทั้งหมด โดยสัดส่วนสูงสุดอยู่ใน

ที่ร้อยละ 72.6 ในอุตสาหกรรมยางและพลาสติก และต่ำสุดคือร้อยละ 10 ในอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ โดยประเทศปลายทางที่บริษัทในกลุ่มตัวอย่างนิยมไปลงทุนตามลำดับจากมากไปน้อยเป็นดังนี้ ประเทศจีน (ร้อยละ 33) สหรัฐอเมริกา (ร้อยละ 24) และประเทศอื่นในเอเชีย (ร้อยละ 17) ประเทศอื่นๆ (ร้อยละ 22.22) ประเทศในทวีปแอฟริกา (ร้อยละ 3) และไม่มีการลงทุนในประเทศในทวีปยุโรป ทั้งนี้ มีเพียงร้อยละ 12.9 ของบริษัทที่ลงทุนในต่างประเทศเท่านั้นที่มีการลงทุนในหลายประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบริษัทที่มีการลงทุนในต่างประเทศของไทยยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นและส่วนใหญ่มีการลงทุนในต่างประเทศเพียงหนึ่งประเทศเท่านั้น นอกจากนี้ บริษัทที่ออกไปลงทุนโดยตรงยังต่างประเทศส่งสินค้าออกไปขายยังประเทศปลายทางจำนวน 2 ประเทศ ในขณะที่ประเทศที่ไม่ออกไปลงทุนโดยตรงยังต่างประเทศส่งสินค้าออกไปขายเพียงประเทศเดียว

สำหรับเหตุผลสามข้อแรกของการเลือกการลงทุนในต่างประเทศของบริษัทที่ลงทุนในต่างประเทศนั้น เหตุผลอันดับหนึ่งคือ แรงงานราคาถูก รองลงมาคือ ตลาดสินค้าขนาดใหญ่ คุณภาพแรงงาน และภาษีที่ต่ำ ตามลำดับ หากเปรียบเทียบการส่งออกกับการออกไปลงทุนโดยตรงยังต่างประเทศ พบว่า ร้อยละ 56 ของบริษัทในกลุ่มตัวอย่างทำการส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศ แต่มีเพียงร้อยละ 2.7 เท่านั้นที่มีการลงทุนโดยตรงยังต่างประเทศ นอกจากนี้ ยังพบว่า บริษัทเกือบทั้งหมดหรือร้อยละ 89 ของบริษัทที่ลงทุนโดยตรงในต่างประเทศมีการส่งออกไปยังต่างประเทศ ซึ่งข้อมูลนี้ค่อนข้างสนับสนุนแบบจำลองของ Helpman และคณะที่ว่า ระดับผลิตภาพของบริษัทส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกทำธุรกรรมระหว่างประเทศ โดยบริษัทที่มีผลิตภาพต่ำจะทำการผลิตและขายภายในประเทศเท่านั้น ส่วนบริษัทที่มีผลิตภาพระดับปานกลางขึ้นไปจะทำการส่งออกด้วย และบริษัทที่มีผลิตภาพสูงจะทำทั้ง 3 อย่างคือ ผลิตเพื่อขายในประเทศ ส่งออก และออกไปลงทุนโดยตรงในแวนอนยังต่างประเทศ และสอดคล้องกับแบบจำลองกระบวนการเข้าสู่ความเป็นสากล (IPM) ของธุรกิจระหว่างประเทศที่ว่า บริษัทจะผูกพันกับธุรกรรมระหว่างประเทศอย่างค่อยเป็นค่อยไป

หากพิจารณาเปรียบเทียบระดับผลิตภาพของบริษัทจากจำนวนแรงงาน รายได้ต่อปี ผลิตภาพแรงงาน และอายุของบริษัท พบว่า โดยภาพรวม บริษัทที่มีการลงทุนในต่างประเทศจะมีผลิตภาพสูงที่สุด รองลงมาคือ บริษัทที่ทำการส่งออก และบริษัทที่ขายในประเทศเพียงอย่างเดียว ตามลำดับ ยกเว้น รายได้ของบริษัทต่อจำนวนพนักงานที่ข้อมูลค่อนข้างขัดแย้งกับทฤษฎี ซึ่งอาจเป็นเพราะทฤษฎีการลงทุนโดยตรงส่วนใหญ่ใช้อธิบายการลงทุนโดยตรงจากประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่การลงทุนโดยตรงจากประเทศไทย ซึ่ง

เป็นประเทศกำลังพัฒนา อาจมีลักษณะที่แตกต่างจากการลงทุนจากประเทศที่พัฒนาแล้ว อย่างไรก็ตาม โดยภาพรวมแล้ว ข้อมูลค่อนข้างสนับสนุนแนวคิดการพัฒนาและเติบโตของบริษัทที่เริ่มต้นจากการเป็นผู้ผลิตในประเทศ และพัฒนาสู่การเป็นผู้ส่งออก และเป็นผู้ลงทุนโดยตรงยังต่างประเทศ

หากพิจารณาสถิติประโยชน์จากภาครัฐ พบว่า โดยภาพรวม บริษัทที่ออกไปลงทุนโดยตรงยังต่างประเทศได้รับการลดหย่อนภาษีนำเข้าเครื่องจักรในสัดส่วนที่สูงกว่าบริษัทที่ไม่ได้ออกไปลงทุนยังต่างประเทศ นอกจากนี้ ยังได้รับสิทธิประโยชน์ในเรื่องการนวัตกรรมทางเทคโนโลยี รวมถึงการเข้าร่วมโครงการและร่วมงานกับหน่วยงานวิจัยในสัดส่วนที่สูงกว่าด้วย สำหรับความช่วยเหลือในรูปแบบแหล่งเงินทุนก็เช่นเดียวกัน พบว่า บริษัทที่ออกไปลงทุนโดยตรงยังต่างประเทศมีสัดส่วนของบริษัทที่ได้รับเงินทุนหรือเงินกู้ที่สูงกว่า โดยแหล่งเงินทุนที่สำคัญ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

สำหรับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจลงทุนโดยตรงในต่างประเทศคือ ความเป็นบริษัทมหาชน จำนวนโรงงานในประเทศ จำนวนพนักงาน การเป็นผู้ส่งออกอายุ สัดส่วนการถือหุ้นโดยต่างชาติ สิทธิประโยชน์ การเป็นบริษัทมหาชนเพิ่มความน่าจะเป็นในการลงทุนโดยตรง 8.5 เปอร์เซ็นต์ จำนวนโรงงานในประเทศที่เพิ่มขึ้นหนึ่งโรงงานจะเพิ่มความน่าจะเป็นในการลงทุน 0.5 เปอร์เซ็นต์ จำนวนพนักงานที่เพิ่มขึ้น 1000 คนเพิ่มความน่าจะเป็นในการลงทุน 0.9 เปอร์เซ็นต์ อายุของบริษัทที่เพิ่มขึ้นหนึ่งปีจะเพิ่มความน่าจะเป็นในการลงทุน 0.04 เปอร์เซ็นต์ การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนการถือหุ้นโดยต่างชาติ 1 เปอร์เซ็นต์จะเพิ่มความน่าจะเป็นในการลงทุนโดยตรง 1.6 เปอร์เซ็นต์ การเพิ่มขึ้นของสิทธิประโยชน์ถาวร 1 ล้านบาทจะลดความน่าจะเป็นในการลงทุนโดยตรง 0.07 เปอร์เซ็นต์ เป็นที่น่าสนใจว่า การเพิ่มขึ้นของสิทธิประโยชน์ถาวรมีผลเชิงลบต่อการลงทุนโดยตรง คำอธิบายความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างสิทธิประโยชน์ถาวรกับการลงทุนโดยตรงที่เป็นไปได้คือ บริษัทที่มีการลงทุนโดยตรงยังต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นบริษัทที่ใช้เทคโนโลยีแบบเน้นแรงงาน

สำหรับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสัดส่วนการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศต่อการลงทุนทั้งหมด พบว่า การมีอยู่ของตัวของตัวเองจะลดสัดส่วนการลงทุนในต่างประเทศ 20.95 เปอร์เซ็นต์ การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนการส่งออก 1 เปอร์เซ็นต์จะเพิ่มสัดส่วนการลงทุนโดยตรง 0.28 เปอร์เซ็นต์ และการเพิ่มขึ้นของจำนวนชนิดผลิตภัณฑ์ต่อ 1 ชนิดต่อพนักงาน 1 คนจะลดการลงทุนโดยตรงยังต่างประเทศ 33.13 เปอร์เซ็นต์ จากผลการประมาณนี้ จะเห็นได้ว่า สำหรับบริษัทในกลุ่มที่มีการลงทุนโดยทางตรงบริษัทที่มีการวิจัยและพัฒนาสูงมีสัดส่วนการ

ลงทุนน้อยกว่าบริษัทที่ไม่เน้นการวิจัยและพัฒนา แสดงว่าการลงทุนโดยตรงของบริษัทส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากการมีจุดแข็งด้านนวัตกรรม แต่เป็นการลงทุนเพื่อแสวงหาทรัพยากรราคาถูก

สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกรูปแบบการลงทุนโดยตรงยังต่างประเทศนั้น ตัวแปรที่ส่งผลต่อการตัดสินใจลงทุนในหน่วยผลิตคือ ระดับการศึกษาเฉลี่ยของพนักงาน หากระดับการศึกษาเฉลี่ยของพนักงานลดลง 1 ปี จะเพิ่มโอกาสการลงทุนโดยตรงในหน่วยการผลิตเพิ่มขึ้น 7.6 เปอร์เซ็นต์ และระดับการศึกษาเฉลี่ยของพนักงานส่งผลลบต่อสัดส่วนการลงทุนในต่างประเทศ ระดับการศึกษาเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น 1 ปีจะลดสัดส่วนการลงทุนในต่างประเทศ 7.7 เปอร์เซ็นต์ แสดงว่า บริษัทส่วนใหญ่ที่มีการลงทุนโดยตรงในหน่วยผลิตเป็นบริษัทที่มีเทคโนโลยีต่ำ และเหตุผลในการลงทุนต่างประเทศน่าจะมาจากการแสวงหาทรัพยากรราคาถูก เมื่อทำการวิเคราะห์ประเทศปลายทางของการลงทุนแยกตามรูปของการลงทุน พบว่าการลงทุนในโรงงานและหน่วยผลิตส่วนใหญ่เกิดขึ้นในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศจีนและประเทศเอเชียและประเทศอื่นๆ โดยไม่มีการลงทุนในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วเช่นในประเทศในสหภาพยุโรปและอเมริกา ข้อมูลจึงสนับสนุนสมมติฐานที่ว่า การลงทุนในหน่วยผลิตในต่างประเทศนั้นมีแรงจูงใจเพื่อการแสวงหาแรงงานและทรัพยากรราคาถูก

ผลการศึกษาในส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการลงทุนโดยตรงยังต่างประเทศ จึงสะท้อนให้เห็นว่า บริษัทที่มีขนาดใหญ่และประสบการณ์ในการทำธุรกรรมกับต่างประเทศจะมีโอกาสเลือกในการลงทุนในต่างประเทศมากกว่าบริษัทอื่นๆ นอกจากนี้ บริษัทที่ใช้ระดับเทคโนโลยีต่ำและการพัฒนาด้านนวัตกรรมน้อยจะออกไปลงทุนโดยตรงยังต่างประเทศมากกว่าบริษัทที่ใช้เทคโนโลยีสูง และลักษณะการลงทุนในรูปแบบโรงงานและหน่วยการผลิตส่วนใหญ่น่าจะมาจากแรงจูงใจเพื่อแสวงหาแรงงานและทรัพยากรราคาถูก ซึ่งผลการศึกษา มีนัยทางนโยบายว่า บริษัทต้องมีขนาดใหญ่และมีประสบการณ์สูงก่อนจึงจะสามารถออกไปลงทุนโดยตรงยังต่างประเทศได้ รัฐจึงสามารถเข้าไปมีบทบาทช่วยเหลือบริษัทขนาดเล็กและประสบการณ์น้อยเพื่อเสริมสร้างความพร้อมนี้ให้เกิดขึ้นได้สมบูรณ์และรวดเร็วขึ้น โดยพิจารณาสนับสนุนบริษัทเล็กที่ใช้แรงงานเข้มข้น ระดับเทคโนโลยีต่ำ และการพัฒนาด้านนวัตกรรมน้อย ให้ออกไปลงทุนเปิดโรงงานผลิตเพื่อแสวงหาแรงงานและทรัพยากรราคาถูก

นอกจากนี้ จากการพิจารณาการได้รับหรือใช้ประโยชน์จากการส่งเสริมของภาครัฐ พบว่า ยังมีอยู่อย่างจำกัด สะท้อนให้เห็นถึงความไม่มีประสิทธิภาพของโครงการต่างๆของภาครัฐ รัฐจึงควรเข้าไปศึกษาถึงสาเหตุของการมีส่วนร่วมที่อยู่ในวงแคบนี้ นอกจากนี้ ข้อมูลในระดับบริษัทในเรื่องการออกไปลงทุน

โดยตรงยังต่างประเทศของประเทศไทยยังมีอยู่จำกัดมาก เป็นอุปสรรคที่สำคัญของการทำวิจัยที่จะสรุปหรือชี้แนะแนวทางการพัฒนา หน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธนาคารแห่งประเทศไทย ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ตลอดจนสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ควรประสานงานกันเพื่อเก็บรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลเหล่านี้ เพื่อนำมาวิเคราะห์วิจัยและตอบโจทย์ที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ